

Kriminalita a prevence

- Charakteristika kriminologie, předmět, pojem a význam
- Stav, struktura a dynamika kriminality
- Vznik kriminologie, historické směry
- Uveďte jednotlivé kriminologické školy, jejich charakteristiku
- Vznik čl. Kriminologie, prameny
- Faktory kriminality, příčiny a podmínky kriminality
- **Speciální a obecná prevence**
- Osobnost pachatele trestných činů, pojem a struktura osobnosti
- Kriminogenní faktory formování pachatele, typologie pachatelů
- Recidiva, pojem, vývoj názorů na recidivu
- Příčiny recidivy, prevence
- Viktimologie, pojem, předmět zkoumání
- Význam viktimologie pro trestní právo
- Proces viktimizace, pojem viktimnosti
- Kriminalita mládeže, fenomenologie a etiologie kriminality mládeže
- Prevence a profylaxe kriminality mládeže
- Návykové látky, alkoholová a nealkoholová toxikománie
- Organizovaná kriminalita, pojem, význam, druhy
- Stav, prognosa a prevence organizované kriminality, mezinárodní aspekt

Sociální kontrola

- Prostředky, kterými společnost působí na chování lidí a dosahuje tak žádoucí společenské konformity chování
- Reaguje hl na odchylné soc. chování, je součástí soc. integrace
- Prostředky: náboženství, morálka, vědění, výchova, právo (systém právních norem) a právo trestní
- Předpokládá existenci norem a pravidel a jejich zásadní respektování
- Vykonávají:
  - Formální instituce – působení formalizováno (normativně upraveno), např. policie, soudy; vnější kontrola chování
  - Neformální instituce – bez specifického zmocnění a přesně vymezeného postupu (rodina, škola, výchovné poradenství, zájmové organizace apod)

Kontrola kriminality

- Součást sociální kontroly
- Činnosti při ochraně občanů před kriminalitou
- Všechny společenské instituce, strategie a sankce vedoucí ke konformitě chování v oblasti regulované normami trestního práva
- Cílem je udržení kriminality v určitých přijatelných mezích nebo její omezování
- Represivní a preventivní strategie – v praxi oba modely smíšené

PREVENCE KRIMINALITY

- Mimotrestní aktivity
- Odstranění, oslabení nebo neutralizace kriminogenní faktorů
- Zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení
- Faktory kriminality, příležitosti a podněty k páčání TČ, potenciální pachatelé, potenciální oběti, vytváření zábran proti páčání TČ
- Výchozí model prevence kriminality – trojúhelník pachatel-oběť-místo
- Podle obsahového zaměření: P. sociální, P. situační, P.viktimologická
- Podle okruhu adresátů : Primární, sekundární, terciární

Sociální prevence

- Pachatel a podmiňující faktory TČ
- Působení společenského prostředí, vývojová prevence – zasáhnout do průběhu života jedince
- Mládež
- efektivita

Situační prevence

- Příležitost (sebevraždy 1963-70 GB)
- Pachatel racionálně uvažující*
  - Zvýšit námahu
  - Zvýšit riziko dopadení
  - Snížit zisk
- Nejvíce podporována
- Přesun: cíle objektu, časový taktický, teritoriální, funkční

Viktimologická prevence

- Informační osvěta, poradenství
- Přiměřenost
- Kurzy psychologické a fyzické sebeobrany, terapeutické a rehabilitační zacházení po přestálém útoku, prevence viktimologické recidivy...

Primární prevence kriminality

- Orientovaná na celou společnost – nepřímá strategie, bez ohledu na stupeň ohrožení
- Nejvíce v sociální oblasti
- Hospodářská, sociální, kulturní a právní politika

Sekundární prevence kriminality

- Přímá strategie
- Potenciální oběti i pachatelé - jedinec i rizikové skupiny (drogově závislí, nezaměstnaní, děti – záškoláci...) + ochrana materiálních hodnot (chatové kolonie, parkoviště...)
- Poradenské služby, linky důvěry, azylové domy, terénní pracovníci

Terciární prevence kriminality

- Přímá strategie
- Kriminální populace i oběti
- Zabránit recidivě, napravení následků
- Tresty (ukládání, výkon), ochranná opatření, postpenitenciární péče

Úloha státu v prevenci kriminality

- 1993 – Republikový výbor pro prevenci kriminality, při MV ČR*
  - Koordinace činnosti orgánů
  - Spolupráce s občanskými iniciativami, hnutími, církvemi a hromadnými sdělovacími prostředky
  - Inicie činnosti prevence kriminality, podpora vzniku místních komisí
  - Návrh a realizace projektů
  - Posuzování účinnosti preventivních programů a předkládání zpráv vládě ČR

System prevence

- Rezortní programy prevence
- Programy realizované samosprávnými orgány měst a obcí
- Preventivní programy bezpečnostních složek, Community policing
- Preventivní programy nevládních organizací
- Preventivní programy podnikatelských subjektů (pojistky, firmy zabezpečovací techniky...)

- Východiskem kriminologický výzkum
- Mezi orgány centrálními a místními neexistují vztahy nadřízenosti a podřízenosti
- Při realizaci programů úzce spolupracuje policie

úkol

- Ke každému typu preventivního programu uveďte jeden příklad a přidejte pár vět o jeho činnosti

Mezinárodní spolupráce

- OSN: od 1950 Výbor pro prevenci a kontrolu kriminality
  - Jednou za 5 let kongres (1. v Ženevě 1955)
  - Výměna zkušeností, přijetí řady deklarací, doporučení a rezolucí*
- Komise OSN pro prevenci kriminality a trestní justici – součástí hospodářské a sociální rady OSN**
- EU: 2001 institut Evropská síť pro prevenci kriminality
  - Konference, semináře
  - Uděluje Evropské ceny prevence kriminality
  - Kriminalita mládeže bezpečnost měst, drogová kriminalita

TRESTNÍ REPRESE

- Konsekvencialistické a utilitaristické přístupy k trestání – co lze učinit, aby jedinec či jemu podobní dané jednání neopakovali?, budoucnost
  - Odstrašení - individuální a generální (neodvratnost trestu) prevence, neodvratnost trestu
  - Zneschopnění (smrt, izolace, lékařské zákroky)
  - Resocializace pachatele
  - Kompenzace – restorativní justice
  - Rehabilitace pachatele (příčina chování)
  - Alternativní tresty
- Retributivní teorie – jak spravedlivě určit přísnost potrestání?
  - odplata

Problémy trestu odnětí svobody - izolace

- Vysoké náklady
- Dočasnost
- Prizonizace (D. Clemmer)
  - Institucionalizace
  - ideologizace
- -> hledání alternativních trestů
  - Marie Lavičková

Alternativní tresty

- Od 70. let 20. stol
- Komunitní sankce, sankce vykonávané ve společenství
- Nevylučuje pachatele z přirozeného sociálního prostředí (svatba, narození dítěte, nalezení stabilního uspokojivého zaměstnání)
- Probace – kombinace podmíněného odsouzení s dohledem probačního úředníka (kontrola + pomoc a poradenství)
  - Poprvé 2. pol. 19.stol. USA a GB, dobrovolná a misionářská činnost
  - V ČR od 2001 Probační a mediační služba ČR

Alternativní tresty – kategorie RE

- Částečná detence – uvěznění pachatele na část dne (noc, víkend), aby nedošlo k přerušování výkonu zaměstnání
- Peněžitý trest
- Výchovní opatření – hl. mladiství, dohled výchovného pracovníka
- Odložení rozsudku, upuštění od potrestání – vázáno na slib pachatele řádně se chovat
- Trest obecně prospěšných prací
- Narovnání – odklon trestního řízení

Alternativní tresty v ČR

- Většina možnost realizovat až po 1989 (1992)
- od 1995 trest obecně prospěšných prací (po podmíněných trestech druhý nejčastěji ukládaný)
- od 2001 Probační a mediační služba ČR

Mezinárodní spolupráce

- Od 2. pol. 19.stol
- 1885 v Římě ustanovena *Mezinárodní trestní a penitenciární komise*
  - výkon trestu odnětí svobody, trestní zákonodárství, kriminalita mládeže a prevence
  - Vymýcení delikvence mládeže (odpovědnost rodičů, věková hranice trestní odpovědnost...)
  - Standardní minimální pravidla pro zacházení z vězni – přijata OSN v Ženevě 1955

Úkol: od kdy je ČR členem?